

Шаблюстий В.В.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ КОРИСЛИВО МОТИВОВАНИЙ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розкрито особливості протидії корисливо мотивованій організованій злочинності в умовах воєнного стану. Доведено, що поява «нових видів» організованої злочинності в Особливій частині КК України жодним чином не кореспондується із Загальною частиною КК України, де ні про «вора в законі», ні про «сходку» не має жодного слова. Більш того, сам факт засудження особи за висловлені слова публічно «я вор в законі» за відсутності в Загальній частині КК України основи відповідальності за виявлення умислу не передбачає нічого позитивного з точки зору верховенства права.

Констатовано, що враховуючи реалії другого року національної визвольної війни проти рашизму, протидія організованій злочинності, у тому числі у сфері посягань на власність, має свої особливості, які слід враховувати відповідним правоохоронним органам. Сучасна організована злочинність має свої особливості, які потрібно враховувати при плануванні відповідної запобіжної діяльності.

Зроблено припущення, що поступово різні організовані групи почнуть або намагатимуться залучати до своєї злочинної діяльності українських захисників, які мають бойовий досвід, які не задумуючись знищували ворога. Держава Україна вже активно працює у цьому напрямку, створюючи умови для відновлення ветеранів. Вони поступово мають стати активними економічними агентами, а до цього їх добробут має напряду забезпечуватися державою. У протилежному випадку залучення їх до протиправної діяльності є цілком імовірним.

Аргументовано, що використання вогнепальної зброї, бойових припасів та ін. при вчиненні будь-якого кримінального правопорушення має стати обтяжуючою відповідальність обставиною.

Акцентовано увагу на тому, що після нашої Перемоги, після закінчення війни, однозначно буде сплеск злочинності, в тому числі організованої. Всі це розуміють, проте вимивати професійне ядро правоохоронних органів шляхом залучення їх не до правоохоронної чи правозахисної діяльності може призвести до того, що ефективно протидіяти злочинності у післявоєнний період просто буде нікому.

Ключові слова: власність, співучасть, організована злочинність, крадіжка, грабіж, запобігання, воєнний стан.

Постановка проблеми. Конституція України у ст. 41 проголосила, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Така норма прямої дії Основного Закону знайшла своє відображення у всій національній системі права та законодавства, в тому числі кримінального, одним із завдань якого є правове забезпечення охорони власності у випадку її порушення, а також запобігання кримінальним правопорушенням [1, с. 141-142]. Разом із тим, так звані рейдерські захоплення земельних ділянок, різного майна фізичних та юридичних осіб свідчать про актуалізацію питання щодо запобігання

корисливо мотивованій злочинності, що, на жаль, має місце і в умовах воєнного стану, коли кожен українець виборює своє право на існування.

Вивчення статистичних даних щодо кількості кримінальних правопорушень проти власності свідчить про те, що у структурі злочинності ці посягання за всі роки незалежності становлять не менше 50%. Приблизно 5 % із них становлять групові посягання на власність, тоді як кваліфіковані у сукупності із кримінальними правопорушеннями у сфері господарської діяльності по потрапляють в іншу статистичну звітність.

Дослідженням вказаних проблем у різні часи присвятили свої праці багато науковців, серед яких слід відмітити Ю.В. Бауліна, П.С. Берзіна, В.І. Борисова, Л.П. Брич, В.О. Глушкова,

Б.М. Головкина, В.К. Грищука, Н.О. Гуторову, Л.М. Демидову, Ю.А. Дорохину, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, М.В. Карчевського, О.М. Костенка, С.Я. Лихову, М.І. Мельника, А.А. Музику, В.О. Навроцького, М.І. Панова, А.В. Савченка, В.Я. Тація, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка, В.Б. Харченка, Н.М. Ярмиш та ін. Разом із тим, протидія корисливо мотивованій організованій злочинності в умовах воєнного стану має свої особливості, розкриття яких і є *метою цієї статті*.

Виклад основного тексту. Сама організована злочинність є історично обумовленим, негативним соціальним явищем, що являє собою ієрархічно побудовану структуру, яка спирається на створений злочинний капітал і корупцію, що мають на меті забезпечити власне функціонування і задоволення власних потреб за допомогою збільшення капіталу, «відмивання» останнього та отримання влади. Також варто констатувати, що поняття організованої злочинності досі залишається джерелом суперечок і розбіжностей і в світовій, і у вітчизняній кримінологічній літературі. З цим можна було б змиритися, якби науково-правова невизначеність негативно не позначалася на ефективності боротьби з цим явищем [2].

Враховуючи те, що організована злочинність зумовлена складним причинним комплексом, запобігання їй буде ефективним лише тоді, коли існуватимуть умови формування відповідної системи комплексних заходів (економічних, соціальних, правових, організаційних та ін.), спрямованих на блокування, нейтралізацію цих небезпечних явищ на засадах здійснення спеціальної правоохоронної діяльності. Головним центром такої діяльності має стати правоохоронна структура, здатна оперативно та ефективно реагувати на виклики і загрози, з боку організована злочинність, у тому числі на транснаціональному рівні. Зазначені обставини й реалії сьогодення вимагають трансформування організаційної моделі існуючих правоохоронних органів, напрацювання нових підходів у роботі правозастосовних підрозділів, котрі відповідно до національного законодавства наділені повноваженнями боротьби з організованою злочинністю на засадах врахування кращих зразків такої організації, які вже довели свою ефективність, а також у напрямі вдосконалення та підвищення професіоналізму й відповідальності практичних співробітників, задіяних у такій діяльності. В умовах сьогодення в Україні організована злочинність вже набула ознак міжнародних та поширює свій вплив як на фінансово-кредитну й банківську системи, так і на сферу

зовнішньоекономічної діяльності – вивіз стратегічної та інших видів сировини й матеріалів, відмивання грошей та вкладання їх у нерухомість, цінні папери, валюту, коштовності, фінансування комерційної діяльності тощо. Посилились також процеси відмивання грошей шляхом вкладання їх у легальну економіку або вивезення за межі держави [3, с. 126].

Як бачимо, сучасна організована злочинність має свої особливості, які потрібно враховувати при плануванні відповідної запобіжної діяльності, оскільки правових режим воєнного стану також тут відіграє далеко не останню роль. Наприклад, вже другий рік діє превентивний захід «комендантська година», що по суті унеможливив вчинення звичних для цього періоду часу посягань на власність, в тому числі представниками різних злочинних об'єднань. Якщо ми говоримо про професійну злочинність як вид організованої, то тут варто пам'ятати зміни до законодавства щодо так званих «злодіїв у законі».

При цьому, варто зазначити те, що незалежно від тієї чи іншої злочинної спрямованості організованого злочинного угруповання та злочинів, які вони вчиняють, їм притаманні загальні ознаки лідера, які зводяться до того, що це особа, яка:

- здатна об'єднати навколо себе членів злочинного угруповання;
- керує діями членів злочинного угруповання;
- планує такі заходи, що є найефективніші для досягнення злочинного результату;
- організовує і діє на підставі визначених процедур правил членами злочинного угруповання для досягнення злочинного результату;
- має велике бажання і вміння мобілізувати членів злочинного угруповання;
- виступає гарантом керівного становища серед членів злочинного угруповання;
- має силу волі та здатність вести членів злочинного угруповання до поставленої мети;
- має вплив на членів злочинного угруповання і здатний мобілізувати їх на вчинення будь-яких злочинних дій. Ознаки особи «вора в законі» перебувають у взаємозв'язку і взаємозалежності. Ознаки та характерні риси «ворів в законі» потребують досконалого вивчення, адже це буде гарантією більш повного виявлення чинників генезису лідерів злочинного світу з метою застосування адекватних заходів для її корекції і не допущення вчинення злочинів у майбутньому. З урахуванням останніх змін у кримінальному законодавстві (передбачення кримінальної відповідальності за створення, керівництво злочинною спільнотою

або злочинною організацією, а також участь у ній – ст. 255 КК України; встановлення або поширення злочинного впливу – ст. 255-1 КК України; організацію, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці) – ст. 255-2 КК України) ми бачимо те, що наразі увага такій проблемі, як нейтралізація та максимальне обмеження діяльності «ворів в законі» та інших кримінальних авторитетів, приділяється доволі велика увага, але тільки подальше активне правозастосування таких кримінально-правових новел та напрацювання відповідного алгоритму профілактичного впливу на дану категорію осіб, призведе до покращення криміногенної ситуації та зменшенню негативного злочинного впливу «ворів в законі» на життєдіяльність українського суспільства [4].

Варто нагадати, що згідно із ч. 3 ст. 28 КК України кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи; ч. 4 – кримінальне правопорушення визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп. Згідно із приміткою 2 до ст. 255 КК України, під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», у цій статті та статтях 255⁻¹, 255⁻³ цього Кодексу слід розуміти особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив [5].

Як бачимо, поява «нових видів» організованої злочинності в Особливій частині КК України

жодним чином не кореспондується із Загальною частиною КК України, де ні про «вора в законі», ні про «сходку» не має жодного слова. Більш того, сам факт засудження особи за висловлені слова публічно «я вор в законі» з точки зору відсутності в Загальній частині КК України основи відповідальності за виявлення умислу не передбачає нічого позитивного з точки зору верховенства права.

Знову ж таки, результати протидії різним кримінальним угрупованням, різним особам із певним статусом відображаються у відповідній статистиці без прив'язки до тих злочинів, що були ними вчинені. Так, наприклад, за 2023 рік, згідно з даними Офісу Генерального прокурора України, в Україні було виявлено лише 3 крадіжки, вчинені в особливо великому розмірі або організованою групою.

Висновки. Враховуючи реалії другого року національної визвольної війни проти рашизму, протидія організованій злочинності, у тому числі у сфері посягань на власність, має свої особливості, які слід враховувати відповідним правоохоронним органам.

1. Поступово різні організовані групи почнуть або намагатимуться залучати до своєї злочинної діяльності українських захисників, які мають бойовий досвід, які не задумуючись знищували ворога.

Держава Україна вже активно працює у цьому напрямку, створюючи умови для відновлення ветеранів. Вони поступово мають стати активними економічними агентами, а до цього їх добробут має на пряму забезпечуватися державою. У протилежному випадку залучення їх до протиправної діяльності є цілком імовірним.

2. Використання вогнепальної зброї, бойових припасів та ін. при вчиненні будь-якого кримінального правопорушення має стати обтяжуючою відповідальністю обставиною.

3. Після нашої Перемоги, після закінчення війни, однозначно буде сплеск злочинності, в тому числі організованої. Всі це розуміють, проте вимивати професійне ядро правоохоронних органів шляхом залучення їх не до правоохоронної чи правозахисної діяльності може призвести до того, що ефективно протидіяти злочинності у післявоєнний період просто буде нікому.

Список літератури:

1. Шаблистий В.В. Проблеми кримінально-правового забезпечення поліцейської діяльності в Україні у сфері протидії злочинам проти власності. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 141-149.

2. До питання про поняття «організована злочинність». URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/feb/20948/16.pdf>. (Дата звернення – 10.01.2023)
3. Спринцев, П. С. (2023). Служба безпеки України у запобіганні організованій злочинності. *Київський часопис права*, (4), 121-127.
4. Фіалка М.І., Хара С.Д. «Вор у законі»: характерні ознаки та врахування їх у процесі протидії професійній злочинності URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9b435502-ecdc-4f78-a554-6fc446c9d97d/content> (Дата звернення – 10.01.2023).
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.10.2023).

Shablysty V.V. SOME FEATURES OF COMBATING SELFISHLY MOTIVATED ORGANIZED CRIME UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL LAW.

The article reveals the specifics of combating selfishly motivated organized crime under martial law. It has been proven that the appearance of "new types" of organized crime in the Special Part of the Criminal Code of Ukraine does not correspond in any way to the General Part of the Criminal Code of Ukraine, where there is not a single word about a "thief in law" or a "shodka". Moreover, the very fact of convicting a person for publicly saying "I am a thief in law" in the absence of the basis of responsibility for revealing intent in the General Part of the Criminal Code of Ukraine does not imply anything positive from the point of view of the rule of law.

It was established that, taking into account the realities of the second year of the national liberation war against racism, the fight against organized crime, including in the field of encroachment on property, has its own characteristics that should be taken into account by the relevant law enforcement agencies. Modern organized crime has its own characteristics that must be taken into account when planning appropriate preventive activities.

It is assumed that gradually various organized groups will start or try to involve in their criminal activities Ukrainian defenders who have combat experience, who destroyed the enemy without thinking. The state of Ukraine is already actively working in this direction, creating conditions for the rehabilitation of veterans. They should gradually become active economic agents, and before that their well-being should be directly provided by the state. In the opposite case, their involvement in illegal activities is quite likely.

It is argued that the use of firearms, ammunition, etc. when any criminal offense is committed, an aggravating circumstance must become.

Attention is focused on the fact that after our Victory, after the end of the war, there will definitely be a surge in crime, including organized crime. Everyone understands this, but washing out the professional core of law enforcement agencies by involving them in non-law enforcement or human rights protection activities can lead to the fact that no one will be able to effectively combat crime in the post-war period.

Key words: *ownership, complicity, organized crime, theft, robbery, prevention, martial law.*